

V trgovino s Šibenikom je bil na poseben način vključen tudi Piran. Šlo je za delno oskrbovanje Šibenika s piransko soljo. Postopek za dobavo piranske soli, ki je šla v beneški državni monopol, je bil naslednji: Solni urad v Benetkah je, verjetno na knezovo prošnjo, sporočil knezu v Šibenik, da je izdal imenovanemu lastniku oziroma patronu ladje nalog, naj pripelje v Šibenik določeno količino piranske soli za potrebe mesta in njegove trgovine. Enako sporočilo je šlo tudi v Piran na solni urad. Tedanji njegov vodja (masarius salis) Giovanni Sandei je sporočil šibeniškemu knezu, da je odposlal zaukazano količino soli v Šibenik. Ko je sol dospela v Šibenik, je knez sporočil beneškemu solnemu uradu, da je sol prišla, da jo je sprejel, vskladiščil in zanjo plačal tovarnino lastniku oziroma patronu ladje. Tovornina za solni modij soli na relaciji Piran—Šibenik se je gibala v teh dveh letih med 40—46 solidi. Le v nekaj primerih je knez sporočil uradu, da se je ladja potopila, oziroma da druga ladja še ni prišla. Pošiljke soli so v letu 1442 in 1443 pripeljale iz Pirana v Šibenik 448 solnih modijev in 1 star soli ali povprečno nekaj manj kakor po 44 ton soli v desetih voznjah. Pošiljke so se grupirale dvakrat letno, ko so se obali približali oziroma odhajali s svojimi čredami Morlaki, živinorejci iz notranjosti. Seveda je tudi v Piran prišlo blago iz Šibenika. V letu 1443 so v Piran pripeljali 799 kosov ali 7000 liber sira.

Piranski in koprski pomorščaki so opravljali tudi kabotažno plovbo na liniji Šibenik—Piran oziroma Benetke. Tako je npr. Jakob Schinch iz Kopra na svoji marsilijani vozil za Benetke iz Šibenika 70 starov žita. Koprski trgovec Konstantin pa je smel na ladji patrona Petra del Agresta iz Kopra izvoziti 900 kosov ali 8500 liber sira. Prav tako je na ladji koprskega patrona Pavla de Serenis vozil Johannes Franciscus Serenis, knežji pisar, ko je predčasno zapuščal Šibenik, svojo opremo in premoženje ter za svojo potrebo še pet vreč žita in šest baril vina (glej str. 157, 165, 167, 170). Ob zaključku naj navedemo še, da so med vojaškimi plačanci šibeniške posadke bili verjetno tudi Slovenci. Taka sta vsekakor mogla biti Luka, sin Rada, trobentač in metalec kamenja z baliste (Lucas de Iustinopoli Alegretti tubicena, balistarius) ter Jeronim, Ivanov sin, ki je bil član posadke velikega stolpa v šibeniškem pristanišču (str. 49, 53, 61, 136).

Ferdo Gestrin

Vasko Simoniti, Turki so v deželi že. Turški vpadi na slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju. Celje : Mohorjeva družba, 1990. 210 strani.

Naša najstarejša založba je ob koncu prejšnjega leta slovensko in še posebej zgodovinarsko javnost presenetila z delom Vaska Simonitija o enem najtežjih obdobjih naše preteklosti: obdobju turških vpadov. Problematika je kljub precejšnji časovni oddaljenosti še vedno živa med ljudmi. Ne tako poredko lahko slišimo zgodbe o turških zakladih, nam kažejo turška kopita ali pa pripovedujejo o skrivnih rovih, skozi katere so se predniki rešili pred Turki. Ob pomanjkanju ustrezne literature je ljudska tradicija praktično edina, ki jih o tem dogajanju obvešča. Pred Simonitijem je obširneje o tej problematiki pisal Stanko Jug,¹ ki je tragično preminil v zadnji vojni. Ker pa običajno ljudje ne berejo znanstvenih revij, je tudi širše poznavanje njegovih doznanj razmeroma skromno.

Simoniti, specialist za »turško« problematiko slovenske zgodovine, se je ob naročilu založbe znašel pred dokaj težko nalogo, saj je moral na poljuden način predstaviti sintezo tujih in svojih dognanj o tej problematiki. Kako se je lotil in kako mu je uspelo? Vsebina knjige je razdeljena na 14 poglavij. Posebej je dodal še vire in literaturo, časovno preglednico in seznam manj znanih besed in poskrbel za vizualno, sicer nekoliko skromno, vendar vsebinsko bogate ilustracije. Naslovi poglavij so zelo literarno uglašeni (Vstani, cesar, iz spanja, v katerem tako dolgo ležiš!, Zgodba o žerjavu in lisici. . .). Z njimi je hotel bralca že vnaprej opozoriti na način, kako so takrat dojemali to problematiko. Naslovi poglavij so namreč vzeti iz sočasnih tekstov. V največji meri je sledil kronološkemu poteku dogajanj. Le na nekaterih mestih je moral ta princip opustiti, kar pa preglednosti dela le koristi. Uvodoma je z zelo večšo roko razložil nastanek »turške nevarnosti« in jo nato popeljal na Balkan. Dokaj zapleteno problematiko je prikazal zelo pregledno in se izognil nekaterim patetičnim opisom v zvezi z dogajanjem pri južnih Slovanih. Tako pri tem kot tudi pri drugih poglavjih ves čas pazi, da je zajet evropski okvir problematike, kar je izredna odlika Simonitijeve knjige. Zaradi takega pristopa se tudi problematika obrambe pokaže v popolnoma drugačni luči, kot smo to običajno vajeni.

Turški vpadi na slovensko ozemlje so bili v veliki večini primerov posledica širšega mednarodnega dogajanja, ne pa nekih, iz narave turške države in njenih državljanov izhajajočih pobud, oziroma niso bili izvedenci zaradi bogastva naših krajev in

¹ Stanko Jug, Turški vpadi na Kranjsko in Primorsko do prve tretjine 16. stoletja. Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, 24, 1943, str. 1—60; Turški napadi na Kranjsko in Primorsko od prve tretjine 16. stoletja do bitke pri Sisku. Zgodovinski časopis, 9, 1955, str. 26—62.

njihovih ljudi, v kar so nas skušala prepričati nekatera starejša dela. Zato je povsem normalno, da so naši ljudje pri organizaciji obrambe pričakovali širšo pomoč. Tak potek dogajanja nosi v sebi globoko, za današnji čas zelo pomembno sporočilo, ki se ga bomo morali v naših prizadevanjih za vstop v Evropo zelo zavedati. Narode oziroma njihove države vodi pri odločanju egoizem in ne altruizem. Najprej moramo, tako kot so naši predniki, sami poskrbeti za svojo usodo, kaj več kot moralne pomoči ne bomo nikoli deležni. Tuja »pomoč« bo prišla kvečjemu zaradi njihovih lastnih potreb ali koristi. Organizacija protiturške obrambe je postala uspešna šele takrat, ko so naši predniki in njihovi oblastniki to dokončno dojeli.

Zelo dobro so opisani tudi sami vpadi, pri čemer spremlja avtor »Turke« od vpadne točke po njihovi krožni poti skozi naše ozemlje, vse do trenutka, ko so ga zapustili. Ker so v zvezi s plenom oziroma ujetniki nastale zelo fantastične zgodbe, je moral avtor zlasti v teh poglavjih vnesti številne korekture v dosedanje opise teh dogajanj. Tako vpadov v 14. stoletju ni bilo, prvi je bil leta 1408. Tudi vpada leta 1472, o katerem je poročal napis na ljubljanski šempetrski cerkvi, ni bilo. Podobne pretirane vesti so ohranjene tudi s številom ujetnikov. Vse to pa takratne tragike prav nič ne zmanjšuje in avtorju bi svetovali, da bi pri eventualnem ponatisu to problematiko še nekoliko razširil. Že iz samega popisa dragocenosti naših cerkva iz leta 1526 je razvidno, kako so naši kraji siromašili zaradi turških vpadov. Dodajmo še uničene objekte, zastoje v gospodarskem razvoju, upad trgovine in druge posledice, pa bomo videli, kaj so dejansko pomenili turški vpadi in kakšne so njihove dejanske posledice. Usoda Gutenwerda,² ki jo je avtor pozabil omeniti, je eden najbolj zgovornih primerov.

Naj nam bo v tem primeru dovoljeno izraziti še drugo željo. S koncem turških vpadov je bilo konec le najhujše nadloge, nastala pa je nova v obliki napadov in ropanj uskokov. Napad na Kostanjevico 1736. leta je verjetno najbolj znan,³ ne smemo pa spregledati, da je zaradi njihovih band v prvi polovici prejšnjega stoletja morala priti na Dolenjsko celo avstrijska vojska. Enako hvaležna, vendar doslej neobdelana tema je tudi »aklimatizacija« uskoškega prebivalstva, ki ga ni bilo tako malo. Sodobna hrvaška zgodovina najbolj očitno kaže na veličino opravljenega procesa. Ob nadaljevanju avtorjevih raziskav v kasnejša stoletja bi analiza teh vprašanj gotovo vzbudila veliko pozornost.

Po delu Josipa Žontarja in Petra Fistra⁴ smo tako v zadnjih dvajsetih letih dobili tretje delo o obdobju turških vpadov. Če se deli prvih dveh lotevata predvsem specialnih vprašanj, se Simonitiijevo bistva, to je samih vpadov in njihovih posledic kot tudi obrambe v vseh njenih vidikih. S to in še z eno knjigo, novim delom istega avtorja, bo slovensko zgodovinarstvo odpravilo zaostanek v primerjavi s sosedi. Skratka, Vasko Simoniti je na dobri poti, da postane v slovenskem zgodovinarstvu in javnosti sinonim za obdobje turških vpadov.

Ob koncu se je treba zadržati še pri naslednjem dejstvu. Izid knjige »Turki so v deželi že« pri Mohorjevi družbi uvršča njenega avtorja med najbolj brane slovenske zgodovinarje. Mogoče bo ta trditev koga, ki vidi le sebe, prizadela, toda z njo se je treba sprijazniti. Še bolj pomembno pa je, da je Vasko Simoniti z njo pokazal pot, ki naj slovensko zgodovinarstvo pripelje tja, kamor bi rado sodilo. Dejstvo je namreč, da je zgodovinarstvo pri slovenski javnosti v zadnjih letih zelo zgubilo ugled. Na eni strani so se med zgodovinarje siliili ljudje, ki med njimi niso imeli kaj početi. Namesto, da bi jim odkazali prostor, ki jim pripada, so dobivali vsa mogoča priznanja, ker je bilo vsem jasno, da so za njimi »strukture«. Z zelo majhnim občutkom za stroko so nastopali tudi tisti naši kolegi, ki so pri pisanju ves čas mislili predvsem na reakcije oblasti, ne pa na reakcije bralec. Ti so po svoji poti iskali resnico in so jo našli pri Venetih in še kje. Zaman si je trkati na prsa in kazati na neumnost ljudi. Veliko pomembnejše bi se bilo vprašati, zakaj nam ljudje ne verjamejo. Vprašati bi se končno veljalo, kaj lahko vzame preprost bralec v roke, da se bo v primerni obliki in na primeren način poučil o svoji preteklosti?! Ob vsem tem pa je to dejstvo še veliko bolj tragično zaradi spoznanja, da je bila v zadnjih letih napisana vrsta del, ki bi primerno predelana in malo bolj večje pisana postala prave uspešnice.

Vasko Simoniti je s svojo knjigo in primerno založbo pokazal pot, po kateri bo treba iti naprej. Mednarodne slave tak način ne prinaša, izpolnjuje pa dolg, ki ga ima vsaka znanost, zlasti pa še nacionalna, do lastnega naroda. Nenazadnje živimo od slovenskega denarja.

Stane Granda

² Ferdo Gestrin, Otok (Gutenwerth). Zgodovinski časopis, 26, 1972, str. 33–37.

³ Jože Mlinarič, Napad Uskokov na kostanjeviško cisterco. Kronika, 27, 1979, str. 100, 106.

⁴ Josip Zontar, Obveščevalna služba in diplomacija avstrijskih Habsburžanov v boju proti Turkom, Ljubljana, 1973; Peter Fister, Arhitektura slovenskih protiturških taborov, Ljubljana, 1975.